

ERFGOED OP EUROPEES NIVEAU

- Een echt Europees erfgoedbeleid is er niet, voornamelijk omdat de Europese Unie (EU) op cultureel vlak slechts zeer beperkte bevoegdheden heeft. Wel zijn er allerhande erfgoed-initiatieven die gesubsidieerd werden in het kader van diverse EU-subsidieprogramma's, zoals Socrates of Cultuur 2000. HEREDUC is hier een goed voorbeeld van. Meestal bestaan deze projecten maar zolang als de subsidies lopen en hebben ze slechts weerslag in een beperkt aantal landen en bij een specifieke doelgroep. De onderwijs- en cultuursubsidieprogramma's worden het drukst bevestigd, maar ook in de kaderprogramma's voor onderzoek en ontwikkeling worden erfgoedinitiatieven ontplooid. Een mooi voorbeeld is het EPOCH-project¹: dat wil het ICOMOS Ename-charter ten uitvoer leggen door met moderne multimediatechnieken erfgoed te ontsluiten voor een zo breed mogelijk publiek.
- Buiten de EU is ook de intergouvernementele Raad van Europa actief inzake erfgoed. In tegenstelling tot de EU heeft de Raad wél een specifieke culturele werking.² Het Europees Cultureel Verdrag, dat ondertekend werd door 48 lidstaten, verklaart dat de Raad bevoegd is op het terrein van onderwijs, cultuur, erfgoed, jeugd en sport. De erfgoedinitiatieven spitsen zich toe op het formuleren van visies en aanbevelingen. Door het organiseren van studiedagen en workshops worden deze over heel Europa verspreid. Bijvoorbeeld het Verdrag van Grenada (architecturaal erfgoed) en het Verdrag van Valetta (archeologisch erfgoed) schrijven normen en methodes voor op het vlak van interpretatie, verklaring en digitalisering van het cultureel erfgoed, de conservatie en reconstructie van historische gebouwen, en de renovatie van huizen in historische omgevingen.
- Onder de paraplu van de Raad van Europa kwamen in de jaren 1970 initiatieven tot stand die van cruciaal belang zijn geweest voor de bewustwording van het brede publiek voor

erfgoed(zorg), met name het 'Europees jaar van de Monumenten' (1975) en het 'Europees jaar van het Dorp' (1978).³ De EU (toen nog de EEG) bouwde voort op dit werk en publiceerde een aanbeveling in 1974 ter bescherming van het bouwkundig en het natuurlijk erfgoed.⁴ Vanaf de jaren 1980 werden in tal van landen de Open Monumentendagen georganiseerd, aangemoedigd door de Raad. Ze vinden vandaag de dag over bijna heel Europa plaats, meestal in de maand september, en hebben geleid tot een enorm en invloedrijk bewustwordingsproces bij het publiek. De Raad van Europa heeft eveneens de Europese 'culturele routes' onder de vleugels genomen, waarvan de oude pelgrimsroute naar Santiago de Compostela het eerste voorbeeld is.

- De Raad van Europa heeft heel recent ook een aantal schoolprojecten ontwikkeld zoals 'The city beneath the city' en 'From one street to the other'. De Raad organiseerde ook 'erfgoedklassen' waarin leerlingen van verschillende landen samenwerken in een historische omgeving om zo de betekenis van het Europese verleden te ontdekken.

- Naast deze officiële organisaties zijn er ook privé-initiatieven op Europese schaal, waaronder de vereniging Europa Nostra.⁵ Zij richt studiedagen in en organiseert een jaarlijkse prijsuitreiking om voorbeeldige restauraties te belonen. Een ander privé-initiatief is het 'Adopt a Monument' project, een realisatie van de Italiaanse stichting Napoli '99.

- Concluderend: er worden wel degelijk initiatieven genomen die individuele landen overstijgen, maar toch ontbreekt het dikwijls aan voldoende financiële ondersteuning zodat de duurzaamheid van deze Europese projecten kan worden gegarandeerd. De huidige initiatieven gebeuren bovendien nog te versnipperd. Een gecoördineerd EU-erfgoedbeleid is bijgevolg meer dan wenselijk.

UNESCO EN ERFGOED

UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*), de VN-organisatie voor onderwijs, wetenschap en cultuur, is sinds 1945 actief. Vanuit het bijzonder ambitieuze doel om vrede te verwezenlijken in de hoofden van mensen streeft UNESCO naar internationale samenwerking op het vlak van onderwijs, wetenschap, cultuur en communicatie.

Op het vlak van erfgoed treedt UNESCO op als een pleitbezorger voor de bescherming ervan. De Werelderfgoedconventie van 1972 gaat uit van de idee dat bepaalde plaatsen op aarde een zodanig belangrijke rol speelden in de menselijke geschiedenis en zodanig belangrijk zijn voor alle volkeren ter wereld dat ze deel zouden moeten uitmaken van het gemeenschappelijk erfgoed van de mensheid. De Werelderfgoedlijst wordt hierbij als hulpmiddel ingeschakeld. Meer dan 700 natuurlijke en cultuurlocaties - gaande van de Taj Mahal in India tot de Vlaamse Begijnhoven - maken ondertussen deel uit van deze lijst en worden bijgevolg als werelderfgoed erkend. Meer info: whc.unesco.org

Daarnaast riep UNESCO in 1998 de lijst 'Meesterwerken van het Orale en Immateriële Erfgoed van de Mensheid' in het leven om ook niet-tastbare uitingen, zoals bijvoorbeeld liederen, talen en festivals, niet verloren te laten gaan.

Meer info: www.unesco.org/culture/heritage/intangible

UNESCO neemt eveneens het documentair erfgoed onder haar vleugels. Onder de titel 'Geheugen van de Wereld' werd een programma ontwikkeld ter bescherming van het documentair erfgoed van universele waarde. Het digitaliseren van dit erfgoed staat hier centraal. Meer info: www.unesco.org/webworld/mdm

HEREDUC

HERITAGE EDUCATION

HOOFDSTUK

2

ERFGOEDEDUCATIE, EUROPA EN IDENTITEIT⁶

Een pleidooi

Erfgoededucatie bevindt zich tussen twee polen: de ervaring van de 'global village' die we allemaal kennen, en het gegeven dat onze thuisstad en de streek waar we leven nog altijd de referentiepunten zijn van ons leven en van onze identiteit. Cultureel erfgoed stelt in de opzet van dit handboek de vraag aan de orde naar onze gemeenschappelijke Europese historische en culturele achtergrond. Wij nemen dit historisch perspectief niet in uit nostalgie. Integendeel, het is op de toekomst gericht. Erfgoededucatie vormt dan ook een opwindende uitdaging om na te denken over een Europese identiteit, zonder daarbij onze lokale en regionale wortels te verwaarlozen. Dat belangrijke uitgangspunt van dit boek vergt enige uitleg... We overlopen enkele belangrijke waarden van erfgoededucatie en verbinden die met praktijkvoorbeelden die in hoofdstuk 5 aan bod komen.

2.1 Cultuur en cultureel erfgoed en/in Europa

Wat betekent het Europeaan te zijn? Wat zijn de sociale en culturele banden die burgers van de Europese Unie verenigen? Wat zijn de tradities en andere eigenschappen waardoor hun nationale en regionale identiteiten zich van elkaar onderscheiden? Dat zijn vandaag de dag bijzonder relevante vragen.

Voor mensen in Europa, jongeren zowel als ouderen, hebben cultuur en cultureel erfgoed daarom een intrinsieke waarde. Ze spelen een centrale rol in onze samenleving, omdat cultuur over de grenzen heen een gevoel van solidariteit kan scheppen. Dat is een essentieel aspect van de Europese integratie. Het vormt de basis voor wederzijds begrip en gedeelde waarden. Dat we de nadruk leggen op gemeenschappelijke culturele waarden en wortels is een sleutelement in de Europese identiteit. En cultuur is tot slot ook van belang omdat het bijdraagt tot de bevestiging en de vitaliteit van het Europese samenlevingsmodel en de internationale invloed van de Unie.

Maar bestaat er zoiets als een Europese cultuur? De vraag 'Wat is Europa?' lijkt makkelijker te beantwoorden dan die andere vraag: 'Wat is Europees?' De Europese cultuur is er een van import en export; er was altijd een mengeling van lokale en 'vreemde' elementen. Toch lijkt er ook een Europese cultuur te zijn die zich heeft ontwikkeld onder de noemer 'Oudheid en christendom'. Maar wat betekent die *vandaag* nog voor jonge mensen die opgroeien in een sfeer van wereldwijde communicatie en beïnvloeding? Cultureel erfgoed bevindt zich tussen aan de ene kant de *global village*, die aangestuurd wordt vanuit een of enkele centra en die gekenmerkt wordt door een streven naar uniformiteit, en aan de andere kant de ontelbare 'centra van diversiteit'. Erfgoededucatie kan geen definitief antwoord geven op de vraag wat Europese cultuur nu juist is, maar ze kan wel wegen aanwijzen naar datgene wat ons lokale, regionale of Europese erfgoed uitmaakt en kan dus bijdragen tot solidariteit.

De wereld ons dorp?

De *global village* is een wereld die on line verbonden is. Iedereen met een geschikte computer en een telefoonlijn kan met het 'net' worden verbonden en informatie en ideeën uitwisselen. Het lijkt een fantastisch idee, maar de vraag rijst of het internet werkelijk een *global village* is. Wie zijn dan de inwoners? En welke modellen van internationale samenwerking heeft deze visie van een 'verbonden wereld' opgeleverd? Tal van landen zijn bevreesd voor de culturele overheersing en eenmaking van de *global village* door de westerse beschaving. Wat zijn de werkelijke uitdagingen van deze *global village*? En is de wereld niet te heterogeen om zo'n *global unity* mogelijk te maken? Erfgoededucatie kan ertoe bijdragen dat het evenwicht tussen de *global unity* en regionale verscheidenheid bewaard blijft.

2.2 'Goed' en 'slecht' erfgoed?

'Het verleden' heeft op zichzelf geen waarde. Geschiedenis is 'goed' noch 'slecht'. Het hangt van ons af wat we er al dan niet uit leren. Geschiedenis kan een schatkamer vol waardevolle ervaringen van vroegere generaties zijn, die ons heden en de toekomst kunnen 'verlichten'. Rekening houdend met het gegeven dat de Europese geschiedenis er vaak en op veel plaatsen één is geweest van oorlog en agressie, moeten we daarom het deel van ons cultureel erfgoed dat daarover gaat en dat óók het bewaren waard is, mee in beschouwing nemen.

Wij hebben met dit handboek pedagogische doelstellingen: jonge mensen meer begrip bijbrengen voor cultureel erfgoed, hen laten zien dat het onderzoek van het verleden van fundamenteel belang is voor de manier waarop wij in onze huidige wereld staan. Het bewustzijn van ons lokaal of regionaal cultureel erfgoed - met al zijn 'goede' en 'kwade' kanten - helpt om bruggen te bouwen tussen het verleden en de toekomst, maar ook om onze geest voor anderen open te stellen. Andere meningen, gedragingen en ervaringen vormen een kans om ons eigen standpunt te verruimen en te evolueren tot burgers die beseffen wat de fundamenten van onze samenleving zijn: verdraagzaamheid en wederzijds begrip, vreedzaam samenleven en de afwezigheid van alle vormen van haat, agressie en nationale of raciale vooroordelen. Zo bekeken is het gemeenschappelijk Europees erfgoed waar we in onze pedagogische benadering de nadruk op willen leggen, minstens 'politiek' te noemen en raakt het de basis van wat democratie - heel beknopt gedefinieerd: 'een georganiseerd meningsverschil in een gemeenschap van mensen' - is.

In dit boek herinnert het Franse voorbeeld uit Oradour-sur-Glane (blz. 138), een dorp waar in 1944 de inwoners door de SS zijn uitgemoord, aan een donkere bladzijde uit Europa's recente geschiedenis. Haat en geweld kunnen hier worden overstegen. De manier waarop we naar andere mensen of beschavingen kijken, hangt vaak van onze eigen vooroordelen en wensen af. Zo is wat oude geschiedschrijvers rapporteren over de militaire prestaties van het Romeinse leger in Germania voor een Romeins publiek geschreven en vertelt het niet noodzakelijk de hele waarheid. De vergelijking tussen hun observaties en onze huidige kennis dankzij de archeologie toont de verschillen aan in het voorbeeld 'Politieke propaganda versus realiteit' (blz. 128). Ook later in de geschiedenis zien we hetzelfde fenomeen opduiken: het Belgische voorbeeld 'Oog in Oog' toont hoe Europeanen honderd jaar geleden over Afrikaanse beschavingen dachten (blz. 134).

2.3 Grensoverschrijdend erfgoed

Ondanks alle bestaande 'smalle' standpunten en opvattingen behoort het tot de essentie van cultuur dat ze transnationaal is. Het voorbeeld van alle nationale talen in Europa is daar een mooie illustratie van: stuk voor stuk zijn ze hybride. Vele zijn minder of meer gebaseerd op de Latijnse en Griekse grammatica en bevatten heel wat 'vreemde' woorden. Dat in alle Europese landen culturele processen geen grenzen (er)kennen, leidt tot een transnationaal begrip van cultureel erfgoed. Een kennismaking met erfgoedsites in andere streken en landen is dan ook nuttig om meer begrip te krijgen voor het geloof, de waarden en de kennis van de mensen en beschavingen die ze creëerden (cultureel erfgoed) of waarmee die 'scheppers' in interactie traden met hun natuurlijke omgeving.

In dit boek tonen verschillende voorbeelden deze grensoverschrijdende dimensie van de lokale geschiedenis aan. Zo biedt de kerk van Aulnay in West-Frankrijk een inleiding in de romaanse architectuur in Europa en in de gemeenschappelijke christelijke geloofsopvattingen van die tijd (blz. 90). De historische site van Hirsau maakt het mogelijk om het plan van een benedictijnerabdij van naderbij te bestuderen (blz. 124). En de Belgische Abdij van 't Park is een mooi voorbeeld om de geschiedenis van een religieuze instelling door de eeuwen heen te 'ontcijferen' (blz. 126). Niet alleen gebouwen en historische steden gunnen ons een blik op een geschiedenis die tegelijk 'eigen' en 'algemeen' is. Twee Duitse voorbeelden - 'Zout uit Werl' (blz. 100) en 'De verborgen stad' (blz. 102) - tonen hoe we in onze omgeving sporen van de geschiedenis kunnen vinden die vandaag de dag nagenoeg vergeten zijn.

2.4 Cultureel erfgoed als confrontatie

Cultureel erfgoed kan, zoals al in hoofdstuk 1 is beschreven, vele vormen aannemen: collecties in een museum, monumenten, documenten... Ook in het landschap vinden we sporen van het menselijk optreden: de manier waarop steden en dorpen zijn gebouwd, velden werden bewerkt, wegen en kanalen zijn aangelegd... Erfgoed is alomtegenwoordig en het wordt onder meer bewaard omdat het een wetenschappelijke waarde heeft als historische getuige. Erfgoededucatie kan een belangrijke bijdrage leveren om te begrijpen dat onze huidige 'betekenisgeving' gebaseerd is op de ervaring van de vele generaties voor ons. Het verleden zomaar kopiëren kunnen we niet. We moeten de 'kennisbank' van de geschiedenis aanpassen aan onze noden en doelstellingen. Opvoeding zou een 'ervaringstuin' moeten zijn waarin jonge mensen zich kunnen oefenen in het geven van betekenissen aan de hand van alle mogelijke sporen van het verleden die ze in hun omgeving waarnemen. De wereld om ons heen verandert voortdurend. We gooien zaken overboord en nemen andere juist aan boord. In zo'n veranderende wereld moeten we steeds weer onze instrumenten en vaardigheden kiezen die we nodig hebben om er actief aan te kunnen deelnemen. Het is dan ook een bijzonder belangrijke

taak van erfgoededucatie jonge mensen uit te rusten met de noodzakelijke vaardigheden en middelen om de toekomst op te bouwen zonder de traditie te ontkennen.

In dit boek maken kinderen en leerlingen in diverse voorbeelden kennis met het werk van historici en erfgoed specialisten. In het basisonderwijs neemt zo'n introductie de vorm aan van een rollenspel, zoals in twee voorbeelden uit Nederland: 'De verkoper en het museum' (blz. 79) en 'Gevraagd: personeel en inspecteurs' (blz. 84). 'Legenden van de Rijn' (blz. 98), het voorbeeld uit Duitsland, zet leerlingen ertoe aan om een schaduwspeel te schrijven en op te voeren dat gebaseerd is op lokale legenden en verhalen. In het middelbaar onderwijs sluit het leerproces nauwer aan bij de werkmethodes van specialisten. 'Werken in een museum' (blz. 104), uit Nederland, toont hoe er in een museum wordt... gewerkt. Een boeiend Italiaans voorbeeld, 'Een schat op school' (blz. 108) leert studenten hoe ze een tentoonstelling kunnen opzetten. Voor een succesvol bezoek aan een archief heb je specifieke vaardigheden en methoden nodig; studenten moeten die aanleren voor ze de documenten gaan onderzoeken. Hoe je dat kunt doen, blijkt uit het Duits voorbeeld 'Heksenjacht en heksenprocessen' (blz. 136).

Bij het gebruik van cultureel erfgoed in een educatieve omgeving is het niet de bedoeling dat we over erfgoed spreken in wetenschappelijke of historische termen, en ook niet dat we de feiten 'zoals ze waren' reconstrueren. Het gaat er in onze methodiek veel meer om hoe we erfgoed kunnen gebruiken als een instrument om aan jonge mensen te tonen dat ze deel uitmaken van een lang historisch proces. We kunnen ze laten ervaren dat er voor een en hetzelfde probleem verschillende oplossingen zijn, dat al die oplossingen tijdelijk zijn, dat ze weer verdwijnen en dat er andere voor in de plaats komen. Wij willen jonge mensen laten inzien dat hun persoonlijke gedragingen en oplossingen niet uitsluiten dat je verdraagzaam bent tegenover anderen die met andere doelen te werk zijn gegaan.

De kunst van Heinrich Aldegrever, een graficus uit de Renaissance, toont hoe mensen vroege vormen van massamedia hebben gebruikt om nieuwe ideeën te verspreiden en ingang te doen vinden. Het historisch voorbeeld 'Kunst en politiek' uit Duitsland is voor studenten een uitnodiging om na te denken over moderne massamedia (blz. 130).

'Wie ben ik?'

Inzicht in ons cultureel erfgoed helpt ons om te begrijpen wie we zijn. En dat is op zijn beurt nodig om anderen te begrijpen. Je kunt de oefening te allen tijde zelf maken met de leerlingen. Veronderstel dat ze een museum over zichzelf mochten samenstellen. Welke objecten zouden ze kiezen en waarom? Voor welke aspecten van zichzelf zouden welke voorwerpen symbool staan? Of welke verhalen zouden ze typerend vinden? En hoe zal hun 'museum' verschillen van dat van hun klasgenoten? Een van de fundamentele doelstellingen van erfgoededucatie is dat de betrokkenheid bij de eigen cultuur verbonden moet worden met dialoog, uitwisseling en samenwerking met mensen uit andere regio's en landen. We moeten deze uitdaging durven aangaan.

De Franse auteur Pierre Loti, zie het Franse voorbeeld 'De Oriënt in huis' (blz. 132), reisde de wereld rond en verzamelde een unieke collectie exotische voorwerpen. Die is niet meteen systematisch te noemen, maar onthult ons wel zijn persoonlijke visie op de wereld. Hij had een erg merkwaardige opvatting van de Oriënt, maar het blijft fascinerend om in zijn sporen te treden en daarbij eigen ideeën te ontwikkelen.

2.5 Duurzaamheid

Ons cultureel en natuurlijk erfgoed is kwetsbaar en werd met name de jongste honderd jaar ernstig bedreigd. In de beide wereldoorlogen werden tal van oude dorpen en steden vernield en belangrijke culturele monumenten beschadigd of met de grond gelijk gemaakt. Idem voor veel vormen van roerend en immaterieel erfgoed, zoals archieven. Het erfgoed wordt verder bedreigd door de toenemende urbanisatie, armoede, natuurrampen en milieuvervuiling, taalvervalking enz. De conservatie, niet alleen van monumenten maar ook van landschappen, roerend erfgoed en immaterieel erfgoed is een enorme taak. Jonge mensen moeten een actieve rol spelen om ons erfgoed te redden van deze bedreigingen.

Het Nederlandse rollenspel 'Back to the future' (blz. 106) biedt leerlingen een inleiding in de zorg voor bedreigde monumenten. De strategieën en vaardigheden die ze tijdens het spel aanleren, zijn essentieel voor een eventueel toekomstig engagement. De stedelijke en industriële ontwikkeling van de jongste 150 jaar heeft niet alleen ons dagelijks leven ingrijpend veranderd, maar ook onze omgeving. De werkgroep voor natuurbescherming in Tecklenburg geeft een bemoedigend voorbeeld van wat de strijd om het bewaren van het traditionele landschap kan opleveren, zie het Duitse voorbeeld 'Het cultuurlandschap van Tecklenburg' (blz. 122).

Het massatoerisme kan ingrijpende effecten hebben op de conservatie van culturele sites - door de aftakeling die het gevolg is van

de bezoekersstromen - en van natuursites: toeristen brengen vreemde *species* mee, er worden toeristische voorzieningen gebouwd op kwetsbare plaatsen, er is vervuiling door afval... Jonge mensen moeten de kans krijgen om na te denken over hun bijdrage tot een nieuw soort toerisme dat een steun betekent voor een ecologisch verantwoorde, duurzame ontwikkeling.

In het Italiaanse voorbeeld 'Caserta, meer dan een paleis' namen studenten van verschillende scholen in de streek van Caserta het initiatief om bezoekers de rijkdom van hun streek te tonen. Hierdoor ontdekten ze ook zelf de rijke historische tradities en de culturele waarde van 'hun' grondgebied (blz. 116).

2.6 Erfgoededucatie en natuurbescherming

Tuinen waren altijd al een toevluchtsoord voor zeldzame of felbegeerde planten en dieren. De geschiedenis van de tuinen en hun onderhoud in Europa illustreert de diverse manieren waarop de mens de natuur en de natuurlijke omgeving bekeek of respecteerde. De conservatie van natuurlijk erfgoed biedt ook een antwoord op enkele sleutelproblemen van de hedendaagse milieuzorg, zoals het toenemend aantal bedreigde en uitgestorven planten en diersoorten, en de bijbehorende verarming van de biodiversiteit. Even belangrijk is dat het statuut 'beschermde gebied' van natuurlijke-erfgoed sites in evenwicht wordt gebracht met de noden van de lokale gemeenschap (handel en nijverheid, economisch overleven). Om jonge mensen effectief te laten participeren aan milieuzorg moeten ze zich bewust zijn van de thema's en uitdagingen die op ons wachten, en moeten ze ook de middelen krijgen om te kunnen optreden. Zij zijn de drijvende krachten in een samenleving. Hun positie - ze dragen geen formele verantwoordelijkheid in beslissingsprocessen - geeft hun een unieke vrijheid om nieuwe perspectieven op de politieke agenda te zetten. Erfgoededucatie vormt een goede manier om nieuwe houdingen en engagementen aan te reiken voor een levenslange betrokkenheid bij initiatieven voor het behoud van het erfgoed.

2.7 Erfgoededucatie en de basisschool

Jonge kinderen in de basisschool beschikken nog niet over voldoende sociale ervaringen om beschavingen en samenlevingen die in hoge mate van hun eigen leventje verschillen te kunnen begrijpen. Ze doen net hun eerste ervaringen op bij het ontdekken van hun buurt. Het lokale staat het dichtst bij de realiteit van hun dagelijks leven. Het is dan ook logisch erfgoededucatie op basisniveau te beginnen met de ontdekking van historische aspecten in de eigen school, buurt, stad en in plaatselijke instellingen die het collectieve geheugen bewaren en beschermen (het stadhuis, musea, bibliotheken). Op school kunnen kinderen leren over de planten en dieren in hun omgeving, werkplekken en beroepen, lokale feesten en familietradities. Zo kunnen ze ontdekken hoe hun stad of dorp is veranderd en oorzaken daarvan achterhalen. Ook de veranderingen in de wereld waarin kinderen leven, hier en in andere landen en tijden, kunnen ze beginnen te ontdekken, net als de veranderende wereld van de arbeid, huisvesting enz. Deze nadruk op verandering, oorzaak en gevolgen legt bovendien een stevige basis voor het ontwikkelen van inzicht en begrip.

'De Brera ontdekken' (blz. 82), een Italiaans voorbeeld, introduceert kinderen in een kunst- en schilderijencollectie. Dankzij 'De avonturen van Kalle de museummol' raken ze vertrouwd met een archeologische opgraving in Duitsland (blz. 86).

Een Italiaans voorbeeld reikt een ongewone maar overtuigende manier aan om iets 'dagdagelijks' te verkennen: 'Smakelijk erfgoed!' (blz. 96) laat zien welke tradities en symbolen in brood verscholen zitten. In een voorbeeld uit België dient een oude begraafplaats om kinderen te confronteren met dood, begrafenissen en religieuze tradities: 'Dood en begraven' (blz. 92).

THE ADVENTURES OF KALLE THE MUSEUM MOLE, P. 86

Leren over geschiedenis is gebaseerd op een systeem van abstracte noties en van feiten. Voor kinderen moet dat worden verbonden met hun persoonlijke ervaringen en gedragingen. In basisscholen is het nuttig de 'historische' van het eigen (kinder)leven te ontdekken. Doel is het begrijpen van de historische dimensie van elk heden en elke toekomst, ook die van de kinderen zelf.

De eigen ervaringen en persoonlijke betrokkenheid liggen aan de basis van twee Nederlandse voorbeelden die kinderen willen introduceren in het museumwerk. In 'De verkoper en het museum' (blz. 79) ontwerpen ze een publiciteitscampagne om aan objecten in musea betekenissen te geven en in 'Van wie is deze koffer?' (blz. 77) onderzoeken ze oude objecten om ze een betekenis te geven én hebben ze het ook over de veronderstelde eigenaars. In 'Archeoludix', Frankrijk, (blz. 81) spelen

kinderen de rol van archeoloog, net als in een vergelijkbaar voorbeeld voor oudere leerlingen in Nederland (blz. 106). Daarin kijken ze vanuit de toekomst terug op onze beschaving.

Een ander Belgisch voorbeeld moedigt kinderen aan om onbekende voorwerpen in een museum te identificeren. Door dat te doen komen ze tot een beter begrip van wat een museum is en welk werk daar wordt geleverd: 'De identificatiekamer' (blz. 78).

2.8 Erfgoededucatie en de hogere klassen

In de hogere klassen moeten leerlingen geleidelijk aan intenser worden geconfronteerd met de historische achtergrond van het hedendaagse leven. Lessen trekken uit de geschiedenis betekent fundamenteel de toekomst leren beheeren. Leren over geschiedenis houdt ook in dat je onderzoekt wat *niet* is totstandgekomen, wat verhinderd is en onafgewerkt bleef. Zoals al gezegd: een dergelijke historische analyse is essentieel om huidige processen te begrijpen en ze biedt een oriëntatie voor de sociale praktijk vandaag. In een tweede stap geeft de historische identiteit een stevige basis om in contact te komen met andere inzichten, tradities en ervaringen.

In een Belgisch voorbeeld, 'In de schaduw van de Sint-Mariakerk: mijn buurt in mijn stad' (blz. 114), worden studenten aangezet om hun eigen buurt te verkennen en daar cultureel en stedelijk erfgoed te ontdekken naast de bekende monumenten en sites. Met zo'n aanpak benader je de historische achtergrond van het leven van alledag, en van pleinen, straten en huizen waarvan je de 'historie' niet vermoedde omdat je ze dagelijks ziet.

2.9 Verantwoordelijkheid

De overwegingen in deze bladzijden brengen ons tot de eis dat elke vorm van erfgoededucatie niet alleen de lof mag zingen van culturele verwezenlijkingen uit het glorierijke verleden van de eigen streek of het eigen land. Erfgoededucatie moet jonge mensen sociale en politieke competenties aanreiken om in de moderne samenleving hun eigen inzichten te ontwikkelen. We moeten daarbij beseffen dat dit moderne leven van jonge mensen niet langer wordt afgebakend door regionale of lokale grenzen: 'zich thuis voelen' mag dan ook geen synoniem zijn van je terugtrekken en onttrekken aan invloeden van buiten. Wij pleiten voor een erfgoededucatie die op basis van lokale of regionale identiteiten de geesten opent voor wat ons allemaal aangaat. Een dergelijke erfgoededucatie bekijkt, naast historische monumenten en uitzonderlijke creaties, ook de ups en downs van het Europese samenleven, de confrontatie met 'het en de andere', de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van ons allemaal voor de toekomst en de oplossingen die de generaties vóór ons hebben bedacht. Erfgoededucatie onderzoekt wat een stevige basis kan bieden voor een gemeenschappelijke Europese toekomst.

Daarom is erfgoededucatie méér dan het opstapelen van kennis over het verleden en over historische sites. De belangrijkste doelstelling is jonge mensen ertoe aanzetten om zich een historisch monument, tradities, een museumobject of een ander voorwerp of andere plek toe te eigenen, en wel op een intellectuele én creatieve wijze. Een dergelijke *actieve* benadering leidt van kennis naar verantwoordelijkheid, en dat is een houding die noodzakelijk is om cultureel erfgoed in de eigen buurt en overal elders te helpen bewaren. Het volstaat niet dat ze het historisch monument of de historische objecten bekijken en analyseren. Studenten moeten worden gesensibiliseerd om een actieve rol te spelen, hun verantwoordelijkheid op te nemen en medespelers te zijn, niet alleen toeschouwers. Ze moeten doordrongen raken van het belang van cultuur en erfgoed voor hun persoonlijk leven en leren samenwerken met anderen om dat besef te ontwikkelen en uit te breiden.

De verzamelde praktijkvoorbeelden in dit handboek geven een idee van de diversiteit aan doelstellingen, methodes en thema's die je in erfgoededucatie kunt aantreffen.

